

Közel ötvenéves munkássága alatt elnyert kitüntető címei közül csak a legutóbbit említem: a napokban Budapest díszpolgára lett *Ferge Zsuzsa*. Egyetemi végzettsége szerint közgazdász, útja a statisztikán át mégis a szociálpolitika felé kanyarodott. Jelenleg terepmunkával is járó akadémiai kutatást vezet, melynek elnevezése: *Legyen jobb a gyerekeknek!* Irányításával Szécsény kistérségben tudományos munkatársak a mindennapokban igyekeznek felvenni a harcot a szegénységgel.

Már Ferge Zsuzsa pályakezdésekor is látszott, hogy a társadalompolitikánál és a gyerekeknél fog lehorgonyozni.

– Az egyetemről a Statisztikai Hivatalba mentem dolgozni, ahol hamarosan a háztartás-statisztikára kerültem – emlékezik vissza –, s '60-ban már a családok jövedelem-elosztásáról publikáltam s arról, hogy a gyerekek tanulmányi eredményét befolyásolja-e, ha kisebb vagy nagyobb lakásban laknak. Ez még statisztika volt, de minden későbbi tevékenységem benne rejlett. Különösen igaz ez a társadalmi egyenlőtlenségek teljes rendszerét feltérképező rétegződésvizsgálatokra. Ha az így birtokába került információkból valaki azt látja, hogy itt nincs minden rendben, s úgy van „összerakva”, mint én, akkor megnézi, mondjuk, hogy lehet-e a problémán az iskola révén segíteni. Amikor a kutatásokból kiderül, hogy az iskola nemigen hajlandó változni, akkor úgy véli, majd lép az állam, és a szociálpolitika felől közelít. Most ott tartok, hogy ez a kettő talán együtt juthat valamire, de a helyzet a pályám kezdete óta inkább romlott, mint javult.

– *Utalt rá, hogy alkati lehet az ilyen irányú érdeklődés. Családi háttere mennyiben készítette fel a hivatására?*

– Baloldali, liberális zsidó értelmiségi családból jövök, ahol nem volt magas a jövedelem. A baloldaliság sok mindent jelentett, például József Attilát. Szintén makói apám írt a *Szép Szóba*, miközben a liberális *Pester Lloyd* felelős szerkesztőjeként

dolgozott. Anyám rebellis volt, akárcsak én, ő abban élte ki magát, hogy segített az embereken, akár szegények voltak, akár politikai üldözöttek. Fölhozott hozzánk ágrólszakadt gyerekeket, megetette, fölöltöztette őket. Aztán a hatvanas években egy közeli barátnője lakott nála hónapokig, akinek nem volt hova mennie, amikor kijött a börtönből. Igazságtalanul csukták le, azért, mert az amerikai követségen dolgozott. Nem volt veszélytelen anyámra nézve, hogy pártfogásába vette őt, de ez nem zavarta a remek pszichológiai érzéssel megáldott empátikus lényét. Vagyis sok minden egyéb mellett biztosan egyengette az én utamat családi indíttatás is.

– *Mire juthattak rétegződéskutatással akkoriban, amikor a kelet-európai országok irányítói az osztály nélküli társadalom elérését tűzték ki célul?*

– Néhány éve önkritikusan nézem azokat a kutatásokat a ma fényében. Úgy kezdtem hozzájuk, hogy a hivatalban jegyzeteltem a számításaink adatait szolgáltató háztartási könyveket, s ezek alapján se az nem volt igaz a hivatalos ideológia tézisek közül, hogy ez a társadalom két osztályból, a munkásságból és a parasztágból, valamint a velük szövetséges értelmiségből áll. Azt meg végképp nem támasztotta alá semmi, hogy egyenlőség van. Nem akadt sok gazdag ember, viszont számos család adatain látszott, hogy ott nehézséggel, hiánnyal küszködnek. Ma már tudom, hogy annak idején rosszul tettük fel az egyik kutatási kérdést, azt, hogy miért vannak egyenlőtlenségek. Azt kellett volna kérdezni 1960 táján, az akkori, első rendszerváltás után másfél évtizeddel, hogy miként lehetett ilyen radikálisan és gyorsan csökkenteni tulajdon- és jövedelembeli egyenlőtlenségeket, hiszen napjainkban látjuk, hogy ezek borzasztóan ellenállóak. Ma már lassan össze lehet mérni a végül is átmenetinek bizonyult hozadékkal azt az árat, amelyet a szörnyű terrorral, diktatúrával fizetett a társadalom a különbségek csökkentéséért.

– *Mégis azt mondta: bizonyos tekintetben jobb volt akkor a helyzet, mint manapság. Mire gondol?*

– Már akkor több tanulmányt készítettünk az iskola kultúra-átörökítő hatásáról, igaz, nem sok minden történt, de legalább meg lehetett állapítani, hogy a cigányságnak

rossz a helyzete. Most már nyolcadik éve úgy tűnik, van politikai szándék és némi pénz is arra, hogy kevésbé legyen szegregált az iskola, a felmérések mégis azt mutatják, hogy minden erőfeszítés ellenére rohamosan növekszik az izoláció, gyorsabban, mint ahogy a cigány gyerekek száma emelkedik. Biztosan nem elég erős a szándék, hogy a kedvezőtlen társadalmi mozgásokat legalább megtorpanásra készítse. A gyerekszegénység elleni programot a parlament két tartózkodással egyhangúlag szavazta meg, de amióta két éve Szécsény kistérségben e témában megkezdődött a huszonöt éves akadémiai program, a politikai akarat gyengült, a rendelkezésre bocsátott pénz majdnem negatívba ment át, az önkormányzatok és az állam fedezte szolgáltatások csökkennek. Mi ezt próbáljuk ellensúlyozni a terepmunkánkkal.

– *Mivel lehetne kioltani a szegregációt növelő kedvezőtlen társadalmi mozgásokat?*

– Egyre világosabban kirajzolódik, hogy a helyi közösségek nélkül nem megy. Minden hiábavaló, ha nem sikerül meggyőzni az adott közösségeket, hogy a gyerekek ügye fontos, hogy a szegények is emberek, és a szegény gyerekekre oda kell figyelni, mert mindenkinek az lesz jobb, ha nem lopni fognak holnapután, hanem tisztességesen meg tudnak élni, és ennek az a feltétele, hogy fogadjuk el egymást, de a másikat elfogadni csak akkor tudom, ha mosdik, tehát nem lehet elvenni tőle a vizet... A mondat lezárhatatlan. Mutatja, milyen szorosan függenek össze a jövedelmek, az életkörülmények, a helyi akarat, a politikai szándék és az a pénz, amellyel minimális szintre lehet felhozni a családokat és az óvodákat, iskolákat jó színvonalúvá tenni.

– *Mit tudtak tenni eddig a szécsényi szegény gyerekekért?*

– A hároméves korosztálynak létrehoztuk a Biztos kezdet gyerekházakat, amelyek fogadják a családokat, a speciális hátrányok megszüntetésére koncentrálnak. Vannak iskolai koordinátorok, akik tartják a kapcsolatot a szülőkkel, segítenek a gyerekeknek, ellenőrzik az iskolába járásukat, elmennek értük vagy segítenek nekik felöltözni, az esőn áthatolni. Csökkentek is a hiányzások ott, ahol ők dolgoznak. Pedagógusok mintatanítást tartanak, megbarátkoztatják a tanárokat az új módszerekkel.

Ahol nagyon kétséges az iskolai eredmény és nem tudunk az oktatási intézményekkel zöldre vergődni, ott tanodák működnek, amelyek a felzárkóztatáson kívül sok egyéb programot is szerveznek a rászorulóknak. A körzet minden településén négy informatikai mentor fogadja megadott időben az internettel ismerkedni, ott állást keresni bártorkodókat. Táborokat szerveztünk a gyerekeknek, néhány helyen sikerült jobbá tennünk a nyári étkeztetést. Még adósságkezelési szolgáltatást is létrehoztunk, ilyesmi korábban nem volt a kistérségben. Sok minden történik, de nincs megoldva semmi, csak elindult a huszonöt éves program. Azon vagyunk, hogy másik tíz kistérségben is hamarosan hasonló feladatvállalás szülessen.

– *Makói gyökerek, kutatóprogram vidéken, terepmunka Szécsényben, most pedig Budapest fogadta díszpolgárává. Mit jelen Önnek a főváros?*

– Szeretném szeretni.

Mátraházi Zsuzsa